

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра туристичного та готельно-ресторанного бізнесу

(повна назва кафедри)

**РЕФЕРАТ**

**кваліфікаційної роботи**

**на здобуття освітнього ступеня магістра**

зі спеціальності 242 «Туризм»

(шифр та найменування спеціальності)

за магістерською програмою професійного спрямування Економіка та організація туристичної діяльності (назва магістерської програми)

на тему: **«ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ЛІКУВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ»**

**Виконавець:**

студентка факультету міжнародної економіки

Городниченко Ірина Павлівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

**Науковий керівник:**

к.е.н. доцент

Шикіна Ольга Володимирівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Одеса 2020

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

**Актуальність теми.** Сфера туризму та курортів стає однією з основних галузей, що впливає на загальний стан і тенденції світової економіки. Її розвиток сприяє підвищенню рівня зайнятості, диверсифікації національної економіки, збереженню і розвитку культурного потенціалу, збереженню екологічно безпечного навколишнього середовища, а також підвищує рівень інноваційності національної економіки.

Україна має усі умови для ефективного розвитку туристичної галузі, проте суттєво відстає від провідних держав світу за рівнем розвитку туристичної інфраструктури та якості туристичних послуг. Для більш ефективного просування туристичних послуг у комплексі створюються різні види кластерів, у тому числі й туристичні. В Україні питаннями розвитку туристичних кластерів стали займатися останні десять років, щодо наукових розробок по Одеській області, то їх поки що одиниці. Все вище сказане доводить актуальність вибраної теми для написання кваліфікаційної роботи.

**Мета кваліфікаційної роботи** є розробка моделі кластеру лікувального туризму на прикладі Одеського регіону.

Досягнення поставленої мети обумовило необхідність вирішення таких завдань:

- розкрити поняття лікувального туризму та його види;
- розглянути світовий досвід функціонування лікувального туризму;
- визначити особливості організації кластерів лікувального туризму;
- дослідити світовий досвід впровадження кластерів лікувального туризму;
- проаналізувати тенденції функціонування лікувального туризму в Україні;
- провести аналіз наявних ресурсів розвитку лікувального туризму в Одеському регіоні;
- розробити модель кластеру лікувального туризму на прикладі Одеського регіону;
- провести економічне обґрунтування заходів для розвитку нового кластеру лікувального туризму.

**Об'єктом дослідження** кваліфікаційної роботи є процес дослідження перспективи впровадження в Україні світового досвіду лікувального туризму.

**Предметом дослідження** кваліфікаційної роботи є науково-практичні питання розробки моделі кластеру лікувального туризму в Одеському регіоні.

**Методом дослідження** роботи є діалектичний метод дослідження явищ та процесів у їхньому взаємозв'язку і розвитку. Для досягнення мети та розв'язання визначених завдань кваліфікаційної роботи використано такі загальнонаукові методи: абстрактно-логічний (для узагальнення теоретичних положень, визначення сутності економічних понять, формування висновків); системний аналіз; графічний (для наочного представлення статистичних даних); табличний та групування; експертних; конструктивний та експериментальний (оцінка результатів запропонованих заходів щодо розробки моделі кластеру лікувального туризму в Одеському регіоні).

**Інформаційна база дослідження.** Теоретичну та методологічну основу дослідження становлять наукові праці з названої проблеми вітчизняних та зарубіжних вчених, законодавчі та нормативні акти України, інструктивні матеріали, що регламентують діяльність суб'єктів господарювання, довідково-інформаційні видання.

**Структура і обсяг роботи.** Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (90 найменувань). Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 100 сторінок комп'ютерного тексту. Основний зміст викладено на 90 сторінках. Робота містить 19 таблиць, 11 рисунків.

**Публікації.** За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано:

- Шикіна О.В. Сучасні особливості маркетингу лікувально-оздоровчого туризму в Україні / О.В. Шикіна, І.П. Городниченко // Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції учнів, студентів, аспірантів і молодих вчених, «Інноваційний розвиток та безпека підприємств в умовах неоіндустріального суспільства», 27 жовтня 2020 р. – Луцьк, 2020. – 459 с. С. 216-221
- Городниченко І.П. Статистична оцінка розвитку міжнародного туризму в Іспанії / І.П. Городниченко // Туристичний та готельно-ресторанний бізнес: світовий досвід та перспективи розвитку для України: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та вчених, 15 квітня 2020 р.: у 3-х томах. – Т. 2. – Одеса: Одеський національний економічний університет, 2020. – 459 с. С. 216-221
- Городниченко І.П. Перспективи стратегічного планування медичного туризму в Україні / І.П. Городниченко // Туристичний та готельно-ресторанний бізнес: світовий досвід та перспективи розвитку для України: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та вчених, 15 квітня 2020 р.: у 3-х томах. – Т. 2. – Одеса: Одеський національний економічний університет, 2020. – 459 с. С. 347-350
- Городниченко І.П. Шляхи активізації екскурсійної діяльності музейних установ / І.П. Городниченко // Туристичний та готельно-ресторанний бізнес: світовий досвід та перспективи розвитку для України: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та вчених, 15 квітня 2020 р.: у 3-х томах. – Т. 1. – Одеса: Одеський національний економічний університет, 2020. – 513 с. С. 246-250

## **ВИСНОВКИ**

Проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки.

1. Лікувально-оздоровчий туризм охоплює практично всі види лікування та оздоровлення, які пропонує сучасна медицина, а число людей, охочих поєднати відпочинок з якісним лікуванням, з кожним днем стрімко зростає.

Аналіз фахової літератури показав, що при дослідженні даної галузі вживається низка різноманітних термінів. Однак, аналіз дефініцій цих термінів дає чітко зрозуміти, що поняття «спа» та «лікувальний туризм» є тотожним як за змістом, так і за обсягом поняттю «лікувально-оздоровчий туризм», який вживається у вітчизняній літературі, та поняттю «health tourism» (подорожі за здоров'ям), поширеному в англійській літературі.

Було проведено порівняльну характеристику визначень поняття «лікувально-оздоровчий туризм» запропоновані різними авторами та охарактеризовано види лікувально-оздоровчого туризму.

2. В 2019 році Всесвітня туристична організація (ЮНВТО) зареєструвала 1,5 мільярда міжнародних туристичних поїздок по всьому світу. Зростання туризму спостерігалось у всіх регіонах. Серед цілей подорожей населення значний відсоток займають поїздки з лікувальною метою. Одною з основних причин попиту на даний вид туризму є світова економічна криза, яка посилила необхідність зниження витрат домогосподарств в більшості країн, і в даному контексті привабливою виглядає можливість зекономити на лікуванні від 20% до 79%. Було проаналізовано досвід тих країн, які вже успішно функціонують у сфері лікувально-оздоровчого туризму.

3. Кластеризація туристичної галузі – один з новітніх способів розвитку рекреаційно-туристичної діяльності, що дозволяє об'єднати та структурувати різні сфери діяльності в єдину для отримання максимального ефекту.

Науковцями подається багато різних тлумачень поняття «кластер», аналіз яких дає можливість зробити висновок про багатоаспектність даного поняття. Було розглянуто особливості кластерної моделі об'єднання, класифікацію туристичних кластерів за цілями і характером діяльності та особливості функціонування кластерів лікувально-оздоровчого туризму.

4. Сьогодні підхід до розвитку туристичної сфери, заснований на кластерах, набуває чимраз більшого застосування у світовій практиці. Згідно з індексом медичного туризму, найбільш привабливими країнами світу для медичного туризму є Канада, Великобританія, Ізраїль, Сінгапур та Коста-Ріка.

Нами було розглянуто різні приклади організації кластерів у сфері лікувально-оздоровчого туризму в таких країнах як Коста-Ріка, ОАЕ, ПАР, Німеччина, Велика Британія, Франція, Австрія, Польща та Естонія.

Як свідчить світова практика, саме лікувально-оздоровчі кластери можуть бути важливим інструментом розвитку туристичної сфери (наприклад розроблення нових маршрутів, розбудови відповідної інфраструктури), та підвищення її конкурентоспроможності.

5. Для України лікувально-оздоровчий туризм – новітній напрям, який з'явився відносно нещодавно. Питання в'їзного лікувального туризму наразі дуже важливе і повинне визначатися одним з пріоритетних напрямків розвитку туристичної галузі зокрема і економіки країни в цілому.

Було виявлено ряд прогресивних напрямків у межах лікувально-оздоровчого туризму в Україні, які дозволять їй вийти на якісно новий рівень функціонування даної галузі та запропоновано основні механізми для просування та розвитку лікувально-оздоровчого туризму.

Також в ході дослідження визначені основні переваги країни на ринку міжнародного лікувального туризму, до яких відносяться: висока якість послуг в поєднанні з невисокою вартістю лікування, відсутність черги на лікування, якість сервісу та відсутність необхідності для більшості іноземних туристів оформляти візу. Було проведено порівняльний аналіз цін на лікування та процедури в Україні та інших країнах-лідерах за розвитком лікувального туризму.

6. Одеський регіон має багатий туристичний потенціал, основу якого створюють вигідне географічне положення, курортно-рекреаційні ресурси, пам'ятки архітектури та культурно-історичної спадщини. В першу чергу привабливість регіону полягає в близькості до Чорного моря і сприятливому кліматі, але окрім

пляжного відпочинку тут можна отримати і висококваліфіковані лікувально-оздоровчі послуги. Було проаналізовано наявні ресурси для визначення доцільності розвитку лікувального туризму в даному регіоні.

Підсумовуючи проведений аналіз було розроблено SWOT-аналіз для виявлення можливостей та загроз, сильних і слабких сторін досліджуваного об'єкту з точки зору перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Одеському регіоні.

До основних переваг даного регіону слід віднести: вдале поєднання санаторно-курортного лікування та природних цілющих ресурсів, добре розвинені інноваційні методи і технології лікування, та конкурентні ціни.

7. Наведено інноваційне рішення для активізації розвитку лікувального туризму в Одеському регіоні – створення кластеру лікувального туризму та розробка його моделі.

Функціонування кластеру надасть змогу в разі збільшити ріст туристичних потоків до регіону, що в свою чергу призведе до збільшення доходів в бюджет міста, які будуть направлені на подальший розвиток кластеру та інших галузей економіки. Окрім цього, туристичний лікувальний кластер може стати основою для створення мультикластеру, який стане стимулом підвищення економічного розвитку і конкурентоспроможності регіону в цілому.

8. З ціллю подальшого активного розвитку новоствореного кластеру лікувального туризму в Одеському регіоні, було запропоновано заходи для підвищення його ефективності, а саме розроблено лікувальний тур в рамках кластеру.

В нинішніх умовах світової пандемії коронавірусної інфекції COVID-19, велика кількість населення потребує реабілітації після перенесеного захворювання, тому актуальним було створити лікувальний тур «Реабілітація пацієнтів, що перенесли захворювання на COVID-19».

Для того, щоб захватити більш широкий сегмент споживачів, запропоновано два варіанти туру: на базі проживання і харчування в чотиризірковому готелі «Гранд Марін» та на основі проживання та харчування в відпочинковому комплексі «Елки Палки».

Надано економічне обґрунтування пропозиції та розраховано точку беззбитковості.

## **ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ**

У першому розділі «Теоретичні основи функціонування лікувального туризму» проаналізовані такі поняття, як: види туризму, лікувально-оздоровчий туризм та туристичний кластер. Розглянуто світовий досвід функціонування лікувального туризму та особливості організації кластерів лікувального туризму.

У другому розділі «Дослідження функціонування лікувального туризму» проаналізовано світовий досвід впровадження кластерів лікувального туризму та розглянуто різні приклади організації кластерів у сфері лікувально-оздоровчого туризму в різних країнах світу. Визначено тенденції функціонування лікувального туризму в Україні та проаналізовано наявні ресурси для розвитку лікувального туризму в Одеському регіоні.

У третьому розділі «Обґрунтування перспективних напрямів розвитку лікувального туризму» наведено інноваційне рішення для активізації розвитку лікувального туризму в Одеському регіоні – створення кластеру лікувального

туризму та розробка його моделі. З ціллю подальшого активного розвитку новоствореного кластеру було запропоновано заходи для підвищення його ефективності, а саме розроблено лікувальний тур в рамках кластеру та розраховано ефективність його впровадження.

## АНОТАЦІЯ

**Городниченко І.П. «Перспективи впровадження в Україні світового досвіду лікувального туризму»**

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 242 «Туризм», за магістерською програмою професійного спрямування «Економіка та організація туристичної діяльності». – Одеський національний економічний університет, м. Одеса, 2020 рік

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

Об'єкт дослідження – процес дослідження перспективи впровадження в Україні світового досвіду лікувального туризму.

У роботі розглянуто: поняття лікувального туризму та його види. Проаналізовано світовий і національний досвід функціонування лікувального туризму. Розглянуто підходи до визначення дефініції «туристичний кластер» та особливості організації кластерів лікувального туризму.

В роботі оцінюється ефективність функціонування лікувальних кластерів в різних країнах світу та перспективи їх впровадження в Україні. Проаналізовано наявні ресурси в Одеському регіоні з точки зору перспективи розвитку лікувального туризму.

За результатами дослідження було розроблено модель кластеру лікувального туризму в Одеському регіоні, запропоновано та економічно обґрунтовано заходи для його розвитку.

**Ключові слова:** види туризму, лікувальний туризм, туристичний кластер, кластеризація, Одеський регіон.

## ANNOTATION

**Horodnychenko I.P. «Prospects for the introduction of world experience of health tourism in Ukraine»**

Qualification work consists of an introduction, three sections, conclusions and a list of sources used.

The object of research is the process of research of the prospects of introduction of the world experience of health tourism in Ukraine.

The work considers: the concept of health tourism and its types. The world and national experience of functioning of health tourism is analyzed. Approaches to the definition of "tourist cluster" and features of the organization clusters of health tourism are considered.

The paper evaluates the effectiveness of health clusters in different countries and prospects for their implementation in Ukraine. The available resources in the Odessa region from the point of view of prospects of development of health tourism are analyzed.

Based on the results of the research, a model of a cluster of health tourism in the Odessa region was developed, measures for its development were proposed and economically substantiated.

**Key words:** types of tourism, health tourism, tourist cluster, clustering, Odessa region.